

OSNOVE VERSKE TOLERANCIJE DANAS I U BUDUĆNOSTI SA GLEDIŠTA DUHOVNE NAUKE - ANTROPOSOFIJE

Pitanje verske tolerancije je jedno kompleksno pitanje. Da bi se ono zaista sagledalo sa svih strana, potrebno je mnogo više vremena nego što to može da mu posveti jedan naučni skup. U ovom kratkom izlaganju se može, sa stanovišta antroposofske duhovne nauke, dati samoosvrt sa one tačke gledišta odakle se vidi na koji se način religija kao vid duhovnog života može uživeti u socijalni život grupe, porodice, nacije, a da bude oslobođena svakog verskog fanatizma i netolerancije.

Život nas je naučio da mi moramo živeti u nekim socijalnim formama kao što su porodica, pleme, nacija, država, a u krajnjem vidu i ceo svet. Svaka od ovih formi u užem smislu, poput porodice i države, teži zgušnjavanju i zatvaranju, distanciranju od svih onih koji nisu kao mi, koji su drugačiji. Ovo se podrazumeva samo po sebi, da mi u borbi za nasušni hleb štitimo jedni druge, da se pomažemo kao braća; odgovornost pred Stvoriteljem nas prinudava da mi u cilju očuvanja i negovanja naših bližnjih, štitimo i branimo one koji žive sa nama, a da manje mislimo ili uopšte ne mislimo o interesima onih koji žive drugde. Ovo je jedna jednostranost života o kojoj se mora ozbiljno razmišljati. Mora postojati neko područje života koje ima suprotan smer, koje u okviru našeg socijalnog okruženja ne sme delovati razređujući, koje čak mora težiti prevazilaženju postavljenih granica

i uspostavljanju odnosa sa svima onima koji su drugačiji, koji žive sa one strane porodičnih i državnih granica. Ovu ulogu, prirodno, na sebe preuzima religija kao nosilac slobodnog duhovnog života.

Religija stvarno mora biti potpuno slobodna. Uz religiju treba imati u vidu umetnost i školstvo. Religija, umetnost i školstvo obrazuju duhovni život jedne države. Ovaj duhovni život mora biti potpuno slobodan, mora biti oslobođen svake prinude od strane politike sa jedne strane, kao i privrede sa druge strane. Ovo ne znači kao do sada - staviti religiju van države, trpeti je kao pojavu koja se tu našla i koju ne možemo da otklonimo, već naprotiv, poći od stanovišta da je duhovni život isto tako nasušna potreba kao i svagdašnji hleb. Bez adekvatnog religijskog školstva i umetničkog obrazovanja mi uopšte ne možemo postati ljudi u pravom smislu reči, i baš zato što smo mi stanovnici celog sveta, dužni smo uneti potpunu slobodu u duhovni život, moramo kroz slobodan duhovni život negovati kosmopolitizam u najširem smislu. Dakle, kao što u privrednom životu težimo bratstvu, u religiozno-duhovnom životu težimo slobodi. Ova težnja se mora osetiti u kulturnim strujanjima današnjice, ukoliko nisu zahvaćena sumrakom svesti nacionalizma ili želje za vlašću.

Kao što je u privrednom životu normalno negovati bratstvo koje podrazumeva očuvanje postavljenih granica, u religiozno-duhovnom (religija, školstvo, umetnost) je ispravno negovati slobodu koja podrazumeva pevazilaženje postojećih granica i razmenu kulturno-duhovnih vrednosti sa kulturama drugih nacija i vera - selekciju naučenoga i usvajanje onoga što nas dovodi u sklad sa celokupnim pozitivnim razvojem čovečanstva.

Da bismo se kao ljudi vinuli do stvarnog dostojanstva čoveka, neophodno je da pored postojeća dva principa socijalnog života, bratstva u privredi i slobode u duhovnom, negujemo i treći princip, a to je - ravnopravnost u *političko-pravnom sistemu*. Svaki građanin hoće, to zahteva unutrašnja duhovna priroda čoveka, da pred zakonom bude ravnopravan sa drugim građaninom - bez obzira koju funkciju taj drugi obavlja. Ukoliko se ovo ne ostvari, čovek se oseća potlačenim i uniženim i u njemu buja nezadovoljstvo prema državi u kojoj živi i to se pojavljuje kao smetnja ispravnom funkcionisanju so-

cijalnog sistema. Takav sistem ne može biti demokrat-ski.

Demokratija, čije se značenje često negira a kao sistem smatra neostvarljivim, podrazumeva takav sistem u kome ova tri segmenta, - privreda, politika i duhovni život - funkcionišu ravnopravno bez prinude i nadmoći.

Kako država funkcioniše ukoliko prevlada duhovni život, možemo videti ukoliko proučimo teokratske vladavine do skora postojećih socijalnih struktura istočnjačkih naroda.

Nadmoć privrede, kako privreda sprovodi svoju tiraniju, kada se njena volja odražava i kroz politički i kroz duhovni život socijalnog sistema države, možemo videti u stabilnim kapitalističkim državama zapada.

Treću devijaciju, kada političko-pravni sistem tiraniše druga dva, vidimo u tipovima država do skoro postojećeg komunističkog režima.

Antroposofska duhovna nauka podrazumeva, da kao što je priroda, odnosno Bog stvorio čoveka na svoju sliku i priliku - tročlano - kao misaono, osećajno i voljno biće, da čovek po istom principu mora socijalnom okruženju koje stvara utisnuti svoju sliku - a ova se ugleda u opisanoj tročlanosti.

Mi kao ljudi uživamo plodove sva tri dela, postojimo u isto vreme i kao političko-pravna lica i kao religiozni ljudi i kao ljudi sa svojim egzistencijalnim potrebama, ali uprave sva ova tri sistema moraju biti odeljene, nezavisne i ravnopravne. Samo u jednom takvom socijalnom uređenju može postojati *Demokratija* i samo u jednoj tako organizovanoj državi može čovek na ispravan način zadovoljiti sve svoje političke, religiozne i egzistencijalne potrebe.

Vrlo je interesantno posmatrati i analizirati postojeću ratnu dramu balkanskih naroda sa ove tačke gledišta.

Kada je političko-pravni sistem u nadmoći nad ostala dva, to izaziva pojavu komplikovanog nefunkcionalnog administrativno-birokratskog aparata. Tada građani svoje egzistencijalne potrebe sve teže ostvaruju, privreda tiranisana od politike sve više zapada u haos. Ljudi svoju potrebu za bratstvom ne mogu da ostvare u

privredi i pomeraju je prema religioznom životu. Tada nastaje suprotan efekat; umesto da religija teži razređivanju, ona počinje da okuplja ljude, da ih zgušnjava u celine prema svojim religioznim ubeđenjima, u stvari, nastaje *verski fanatizam*. Čovek stiče imaginarnu, lažnu potrebu da brani svoju veru (i naciju), "izmišlja" neprijatelje, a to su opet njegova braća drugih vera i ubeđenja; u njemu se bude instinkti i on je već spreman da se uhvati za *kamu*. Ukoliko postoji određena potreba, ovako pogrešno orijentisane osobe daju se lako izmanipulisati i u ime nekakvih verskih i nacionalnih ciljeva gurnuti u *haos bezumlja i rata*. U isto vreme, jalovi i nefunkcionalni administrativno-birokratski sistem je jako skup, što se sa određenih mesta zna vrlo praktično upotrebiti. To će se videti analizom primera gde u državi privreda tiraniše politiku i duhovni život, dakle analizom funkcionisanja zapadnih kapitalističkih zemalja. Antroposofija uviđa da je jedan veliki podstrekač nestabilnosti u svetu - ostvarivanje kamata na uložena sredstva. Kada čovek zaradi neki novac i taj novac pređe neku meru, kada on više nije u stanju da ga koristi kao obrtna sredstva, već ga stavlja u banku sa ciljem dobijanja kamata - sticanja dobiti neradom - on postaje eksploatator drugih ljudi, koji tu njegovu kamatu moraju da proizvedu. U dugotrajnim vremenima mira ove kamate se stalno gomilaju i dolazi momenat kada ih više radom nije moguće proizvesti. Antroposofija jasno kaže da *ležeći* novac u banci mora da gubi vrednost, tako da posle određenog broja godina nestaje.

Ukoliko se kamate gomilaju preko rizične crte, tako da se potrebni novac za kamate ne može obezbediti radom, nastaje potreba da se novac obezbedi na neki drugi način - da se proširi krug eksploatisanih ili da se proizvodi štampanjem bez pokrića, kao što je u praksi. Ova digresija treba da nam pomogne da razumemo sledeće razmatranje.

U državama gde je privredni život nadmoćan, u kapitalističkim državama, gde je moralno-religiozna savest prigušena, razvija se jedna prefinjena sposobnost iskorišćavanja drugačijih privrednih struktura, kakve postoje u državama u čijem privrednom sistemu princip bratstva nije ostvaren. Kapitalističke države takođe poseduju kamate, rente i nerad, ali one to kompenzuju

stalnim prilivom otplaćivanja drugova. One svoj ležeći novac ne ulažu u svoje banke, već ga ulažu sa ciljem sticanja kamata u one države koje poseduju skupe administrativno-birokratske sisteme, gde se taj ulazni novac samo delimično iskoristi. Oni, nesigurnost koja bi nastala u njihovom sistemu prebacuju u neki drugi. Oni postaju delimično gospodari rada drugih država i na taj način čuvaju svoj novac¹⁾. Oni postaju beskrupulozni privredni fanatici. Ovakva nadmoć privrednog sistema vodi bezdušnosti, animalizovanju duha. Kuda ovo vodi? Kada napetost i nesigurnost prerastu određenu granicu, ovo vodi rušenju celog svetskog sistema, posle čega svi kreću sa iste tačke.

Tročlano društveno uređenje samo po sebi teži da se ostvari. Principi: bratstvo, ravnopravnost i sloboda su davno spoznati. Realna je pretpostavka da će paralelno tehnološkom napretku rasti i kulturna svest. Jednom će se ipak uvideti da je zid tvrdi od glave. Uvideće se da je potrebno zaštititi i druge od sebe, kao i sebe od drugih. Koliko je god bitna egzistencijalna sigurnost, toliko je bitno *čoveštvo i ravnopravnost*.

Ovde je opisan jedan aspekt nastanka religiozne netrpeljivosti i njenog izlečenja. Drugi faktori se tiču više određenih kvaliteta i nedostataka strukture veroispovesti, a naročito samoga hrišćanstva. No o tome će, nadam se, govoriti i pisati drugi uvaženi učesnici ovog naučnog skupa.

¹⁾ Na ovaj način nije moguće eksploatisati državu u kojoj je u privrednom sistemu ostvaren princip bratstva; to se da videti i po tome što zapadne zemlje ne iskorišćavaju jedne druge, već se okreću socijalističkim zemljama i zemljama u razvoju. Ovde su samo data upućivanja na oblast o kojoj je autor dr Rudolf Štajner održao preko 200 javnih predavanja, od kojih je deo preveden i na srpski jezik. Sva obaveštenja o literaturi za produbljivanje date materije mogu se dobiti od autora članka: Milutin Radović, Karadorđeva 29A 11050 Mirijevo, tel. 419-718.